

ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย¹

พรพรรณ กุศลสิทธิการณ²

จากกรณีศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ผู้เขียนมีความสนใจเนื่องจากในทุกวันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่ามีคดีความทวีขึ้นในทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ต้องถูกดำเนินคดีโดยที่ตนมิได้กระทำความผิด ซึ่งนับแต่ถูกดำเนินคดี ก็ถูกส่งคุมขังมาแล้วว่าเป็นคนร้าย ทั้งที่ยังมิได้มีคำพิพากษาคัดสินเลยว่าคุณคนนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ถึงแม้ต่อมาศาลจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามิได้กระทำความผิด แต่ตลอดระยะเวลาที่ถูกส่งคุมขังไปแล้ว ความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจที่ได้รับตลอดมาคงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเรียกกลับคืนมาด้วยความบริสุทธิ์ในสายตาของสังคม รวมถึงสิทธิและเสรีภาพที่ต้องสูญเสียไปในระหว่างถูกดำเนินคดี รวมถึงประชาชนไม่ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ เพราะกระบวนการทางกฎหมาย ตลอดจนไม่มีกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานที่สำคัญอย่างพนักงานสอบสวนในการแจ้งสิทธิ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหลักผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย นอกจากนั้นยังได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางกฎหมายไทย ได้แก่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ประกอบด้วยกฎกระทรวง ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส กับ ประเทศญี่ปุ่น และมาตรการทางกฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law System) ในสหรัฐอเมริกา กับ อังกฤษ และมาตรการทางกฎหมายตามกฎหมาย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิลา ภักดิ์กิจ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรัสเกียรติ และ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิจิตอนันต์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ วิทยาเขตบางนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ระหว่างประเทศ ในปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กับ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ผู้เขียนมีความเห็นว่า ยังคงมีปัญหาคอนกรีตที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของกฎหมาย ที่มุ่งรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นอย่างแท้จริง และที่สำคัญเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศตามประเทศที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษา ตลอดจนคำนึงถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่ผู้เขียนศึกษารวบรวม ก็พบว่ามีข้อที่ควรแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้กฎหมายไทยทันสมัย มีความชอบธรรม ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาอิสระจึงศึกษาวิเคราะห์ โดยแบ่งประเด็นออกเป็นประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย 4 ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย เห็นว่า ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (3) กำหนดให้จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้อง หรือปรากฏตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดนั้น เท่ากับว่า สิทธิของจำเลยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความหรือข้อเท็จจริงต้องปรากฏต่อศาลจากการนำสืบพยานฝ่ายโจทก์เป็นสำคัญ และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นน้อยกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนคดีที่ศาลยกฟ้องด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 วรรคสอง ซึ่งก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเดียวกัน และในทางปฏิบัติคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ก็เคยวินิจฉัยจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีที่ศาลยกฟ้องด้วยเหตุตามมาตรา 227 วรรคสอง เพราะคณะกรรมการเห็นว่าข้อเท็จจริงได้ฟังเป็นยุติแล้วว่า ฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดนั่นเอง อันเป็นไปตามความมุ่งหมายของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าพิจารณากฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ก็จะพบว่า กฎหมายญี่ปุ่นใช้คำกว้างๆว่า ผู้บริสุทธิ์ตามที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยทั้งนี้เป็นการพิสูจน์ศาลด้วยว่าจะจ่ายค่าทดแทนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้ และหากไม่พอใจก็สามารถอุทธรณ์ได้ทันที ส่วนกฎหมายต่างประเทศอื่น เช่น กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งมีหลักทำนองเดียวกับกฎหมายไทยในขณะนี้ก็ตาม แต่การแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลฝรั่งเศสแตกต่างจากของไทย ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ศาลมีอำนาจนำข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนมาพิจารณาได้ทันที อำนาจศาลในการค้นหาความจริงอันต่างจากของไทยที่เป็นหน้าที่ของโจทก์เท่านั้น ส่วนกฎหมายสหรัฐอเมริกา ก็ยังมีข้อยกเว้นในกรณีที่การรับสารภาพของจำเลยเกิดจากกระบวนการที่ละเมิดต่อกฎหมาย ส่วนท้ายที่สุดกฎหมายอังกฤษ ก็จะเห็นได้ว่ามีหลักการ

ทำนองเดียวกัน แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นในกรณีหากกระบวนการเกิดจากความผิดพลาดของรัฐ จึงอาจไม่ใช่เรื่องของดุลพินิจเหมือนแต่เดิมเสียทีเดียว

ดังนั้น จึงถือว่าข้อกฎหมายไทยในประเด็นนี้ จึงมีปัญหาข้อกฎหมายที่ทำให้จำเลยไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการตัดสิทธิมากกว่าการกำหนดให้สิทธิ อันไม่เป็นไปตามแนวคิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยโดยรัฐ ที่มีพันธกิจในการเป็นตัวแทนของประชาชนในการช่วยเหลือดูแลประชาชน ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้ถูกดำเนินคดีอาญา และทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา จึงควรแก้ไขให้ครอบคลุมถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย ไม่ว่ากรณีใดนั่นเอง

2. ปัญหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือเยียวยาจำเลยในคดีอาญาตั้งแต่ชั้นสอบสวน เห็นว่า

ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (2) กำหนดให้ จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อ จำเลยเป็นผู้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี อีกทั้งประกอบกับมาตรา 21 (1) ก็กำหนดวิธีการคำนวณค่าทดแทนจากการถูกคุมขังดังกล่าว เท่ากับว่าสิทธิของจำเลยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อจำเลยต้องถูกคุมขังในชั้นพิจารณาคดีของศาลเป็นสำคัญ แต่เมื่อเทียบกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(12) จะเห็นได้ว่ามีในหลายความหมาย ไม่ว่าจะเป็นคุมตัว ควบคุม ขัง กักขังหรือจำคุก อันได้แก่ ชั้นจับกุมตัวถึงรับมอบตัว ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นศาล และภายหลังพิพากษาไปแล้ว เช่น กรมราชทัณฑ์ เช่นนี้ เหตุใดพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ จึงกำหนดเฉพาะการคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีเท่านั้น หรือต่อให้มีชั้นพนักงานอัยการตามมาตรา 20(1) แต่ก็ไม่มีการกำหนดชั้นพนักงานสอบสวนไว้แต่อย่างใด แต่กลับต้องไปใช้การอุดช่องว่างกฎหมายโดยอาศัย

พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม และระเบียบของคณะกรรมการ ฯ ดังกล่าวในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2559 ข้อ 9(3) ...ถูกคุมขังในชั้นสอบสวน ซึ่งถ้าพิจารณากฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ก็จะพบว่า ผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนกฎหมายก็ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ประการแรกแล้วว่า เป็นบุคคลที่ถูกจับกุมโดยหมายจับ...ได้ อันเท่ากับกฎหมายญี่ปุ่นเปิดโอกาสคุ้มครองสิทธิบุคคลผู้ถูกจับกุมได้อย่างเต็มที่ ส่วนแม้กฎหมายต่างประเทศ เช่น กฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายอังกฤษในปัจจุบัน กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส จะกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลสูงเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยาและให้รัฐเป็นผู้จ่ายเงินเยียวยาก็ตาม แต่ด้วยสภาพสังคม ตลอดจนมาตรการในการปฏิบัติของหน่วยงานในการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยเฉพาะจำเลยย่อมแตกต่างกัน

ดังนั้น ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีกฎหมายที่บัญญัติออกมาใช้เยอะมาก การอุดช่องว่างกฎหมายจึงควรเป็นเรื่องที่กระทำโดยความจำเป็นเท่านั้น แต่ควรจะบัญญัติกฎหมายให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพจึงน่าจะเป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักแห่งอำนาจและขอบเขตในการออกกฎหมายของรัฐ กระบวนการพิจารณาค่าทดแทนและความมุ่งหมายในการนำมาใช้นั่นเอง

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาแจ้งสิทธิแก่จำเลยผู้ได้รับการปล่อยตัว เห็นว่า

ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยเฉพาะที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 6/1 วรรคหนึ่ง กำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนาย... ทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนก็ตาม และ วรรคสอง ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลยแจ้งก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงองค์กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับคดีพิพาท โดยเฉพาะองค์พนักงานสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดของการเริ่มต้นคดีความ ย่อมจะต้องมีคดีจำนวนมากที่ต้องรับผิดชอบ อีกทั้งยังมีกฎหมายกำหนดกรอบระยะเวลาในการทำหน้าที่ และตัวผู้เสียหาย จำเลยหรือทนายดังกล่าวก็ต้องยื่นคำขอภายใน 1 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงการกระทำความผิด... ดังหลักใน มาตรา 22 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ส่งผลให้ทั้งการทำหน้าที่ขององค์กรไม่อาจเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพสูงสุดได้ และตัวผู้เสียหาย จำเลยหรือทนายนั้น ก็ไม่อาจดำเนินการได้ทัน เพราะส่วนใหญ่ย่อมไม่ทราบว่าตนมีสิทธิดังกล่าว และต่อให้ทราบก็ไม่ทราบโดยแน่แท้ว่าจะต้องดำเนินการเรียกร้องสิทธิอย่างไร จึงเป็นปัญหาในทางกฎหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งถ้าพิจารณากฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ก็จะพบว่า กฎหมายญี่ปุ่นได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการยื่นคำขอไว้ถึง 2 ปี อีกทั้งจะเริ่มนับก็ต่อเมื่อวันที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการแจ้งสิทธิอย่างเป็นทางการให้จำเลยทราบโดยถูกต้องด้วย อันเป็นการนับต่อเมื่อเขาได้ “รับรู้ถึงสิทธิแล้ว” ส่วนกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายอังกฤษ โดยเฉพาะกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น แม้จะกำหนดระยะเวลาเพียง 6 เดือน แต่ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องขอได้ร้องขอให้ไม่มีการเปิดเผย ซึ่งบริบทกับสังคมไทยค่อนข้างแตกต่างกันในการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาจากรัฐ ดังเห็นได้จากสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น นั่นเอง

ดังนั้น ประเด็นข้อกฎหมายประการนี้ในปัจจุบัน จึงเห็นได้ว่า ยังมีความไม่สอดคล้องกับแนวคิดในการเยียวยาความเสียหาย แนวคิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยโดยรัฐ รวมถึงไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของกฎหมายที่จะให้เป็นหลักประกันแห่งสิทธิที่จำเลยจะพึงได้รับ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายองค์กรที่มีความสำคัญกับประชาชน กับผู้ต้องหามากที่สุดอย่างพนักงานสอบสวน มีหน้าที่แจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายก็ดี จำเลยก็ดี หรือทนายของบุคคลดังกล่าวก็ดี ทราบถึงสิทธิในโอกาสแรก เพราะจะได้เป็นการแก้ไขปัญหาที่ยื่นคำขอไม่ทันในกำหนดซึ่งเป็นปัญหาทางเทคนิคมากกว่าเนื้อหาหาคดีนั่นเอง

4. ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายทางจิตใจของจำเลยในคดีอาญา เห็นว่า ตามที่

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดย มาตรา 21 กำหนดในเรื่องของการกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายไว้หลายประการ แต่กลับไม่ได้กำหนดถึงค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ในปัจจุบันควรต้องคำนึงถึง ซึ่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมถึงที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ก็ยังมิได้แก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติเรื่องความเสียหายทาง

จิตใจไว้แต่อย่างใด แม้ว่าความเสียหายทางจิตใจส่วนใหญ่จะมีมูลมาจากความเสียหายอื่นก็ตาม เช่น ความเสียหายต่อชื่อเสียง ที่สังคมรอบข้างมองว่าเป็นคนร้ายทั้งที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในเวลาต่อมาแล้วว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมถึงสิทธิและเสรีภาพที่ต้องสูญเสียไปในระหว่างถูกดำเนินคดี ซึ่งไม่ใช่เพียงส่งผลต่อตนเองเท่านั้น ยังส่งผลถึงบุคคลรอบตัวไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ครอบครัว แต่ก็ยังเป็นความเสียหายที่สามารถเกิดได้ในระดับร้ายแรง คือ ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ตลอดเวลาได้ และแม้จะมีกฎกระทรวงข้อ 7 (4) ที่กำหนดให้รวมถึงค่าเสียหายอย่างอื่น ซึ่งตีความได้ว่าหมายรวมถึงค่าเสียหายทางจิตใจก็ตาม แต่ก็กำหนดให้เฉพาะจำเลยที่ถึงแก่ความตายเท่านั้น จำเลยที่ยังมีชีวิตอยู่จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายได้ ซึ่งถ้าพิจารณากฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ก็จะพบว่า ศาลก็จะพิจารณาถึงพฤติการณ์อื่นประกอบด้วย และถ้าเรื่องใดที่ศาลไม่ได้พิพากษาให้ เช่น ค่าเสียหายทางจิตใจ กฎหมายญี่ปุ่นก็ไม่ตัดสิทธิที่จะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐได้ด้วย และพึงได้รับเพิ่มเติมจนเต็มจำนวนตามความเสียหายที่ได้รับด้วย และรัฐก็สามารถที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ตุลาการที่ไม่ได้ตัดสินให้ได้ด้วย ส่วนกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมทั้งกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายอังกฤษ ก็จะกำหนดถึงค่าเสียหายทางจิตใจไว้ด้วย เช่น กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น ค่าความยุ่งยากในชีวิต ค่าความอับอาย โดยอาศัยวิธีการประเมินจากผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขา เช่น แพทย์ เป็นต้น

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมถึงแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดในปี พ.ศ. 2559 ก็ยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติม ค่าเสียหายทางจิตใจแต่อย่างใด อันเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับนี้ในการที่จะเยียวยาความเสียหายให้ได้มากที่สุด ตามแนวคิดทฤษฎีการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ แนวคิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยโดยรัฐ รวมถึงกระบวนการพิจารณาค่าทดแทน และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกระทำ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมด้วยนั่นเอง

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังต่อไปนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (3) โดยนำถ้อยคำในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บรรคสองมาบัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ คือ จากเดิมที่บัญญัติว่า “จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดที่คดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด” เป็น “จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการ

ถอนฟ้องในระหว่างคำเนนคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ซึ่งให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” เพื่อเป็นการเปิดช่อง เปิดโอกาสให้แก่จำเลยในสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้นเอง

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (2) โดยนำถ้อยคำในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(12) “คุมขัง” มาบัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ เป็นมาตรา 3 ““คุมขัง” หมายความว่า คุมตัว ควบคุม ขัง กักขังหรือจำคุก ” และตัดถ้อยคำในมาตรา 20(2) จากเดิมที่บัญญัติว่า “จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี” เป็น “จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (2) ถูกคุมขัง” เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความชอบธรรมของกฎหมาย ไม่ต้องอุดช่องว่างกฎหมายโดยไม่มี ความจำเป็น ให้เป็นกฎหมายที่น่าเชื่อถือและมีประสิทธิผลสอดคล้องกับหลักแห่งอำนาจและขอบเขตในการออกกฎหมายของรัฐนั่นเอง

3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 6/1 วรรคหนึ่ง จากเดิมที่บัญญัติว่า “ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้” เป็น “ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้” เพื่อให้พนักงานสอบสวนได้ทำหน้าที่สำคัญในการแจ้งสิทธิให้เขาได้ทราบในโอกาสแรก เพื่อที่จะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายได้อย่างแท้จริงมากกว่าถูกตัดสิทธิด้วยเทคนิคของกฎหมายนั่นเอง

นอกจากนั้น ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 22 วรรคท้าย ว่า “การยื่นคำขอภายในกำหนดเวลา 1 ปีตามวรรคหนึ่งนั้น มิให้อยู่ในบังคับหากจำเลยมีเหตุจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัยหรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ โดยผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลหรือผู้ปกครอง แล้วแต่กรณีมิได้ดำเนินการยื่นคำขอให้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” เพื่อเป็นข้อยกเว้นให้กับจำเลยที่ไม่สามารถยื่นคำขอได้ทันภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยมิได้เกิดจากความผิดพลาดของจำเลยโดยแท้จริงนั่นเอง

4. ควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยเพิ่มวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 21(3) จากเดิมที่บัญญัติว่า “การกำหนดค่าทดแทนและ

ค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้ (3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”

เป็น มาตรา 21 “การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ค่าทดแทนในกรณีที่ไม่ถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงด้วย” เพื่อให้จำเลยที่ไม่ถึงแก่ความตายมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในค่าเสียหายทางจิตใจตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าวได้นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

จิตติ ดิงศภักดิ์. กฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 2 และภาค 3, 2539.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

ไพจิตร บุญญพันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิดพระราชบัญญัติทางละเมิด

ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 หลักกฎหมายลักษณะละเมิดข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ นิติบรรณาการ, 2553.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

สมบัติ เดียวอิสเรศ. สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ในรวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 56 ปีการศึกษา 2546 เล่มที่ 9. จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546.